

ЗАСОБИ ДОКАЗУВАННЯ В КОНСТИТУЦІЙНОМУ СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ

MEANS OF EVIDENCE IN CONSTITUTIONAL COURT PROCEEDINGS

Слінько Т.М., к.ю.н., професор,
завідувач кафедри конституційного права України

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

orcid.org/0000-0001-8411-9655

Відсутність законодавчого режиму ускладнює систематизацію засобів доказування в конституційній юрисдикції. Тим часом чиста транспозиція традиційної систематизації засобів доказування загальної юрисдикції є помилкою, оскільки існують засоби, непримиренні з метою конституційної юрисдикції. Таким чином, він виправдовує зусилля класифікації, належної конституційній юрисдикції, заснованої на поточному позитивному праві та конституційній юриспруденції. Документальне підтвердження: воно використовується в більших масштабах в аргументації неконституційності законів. Документальне підтвердження може бути виготовлено з ініціативи легітимного, а також шляхом ревізії конституційного судді, якщо він вважатиме за необхідне з'ясувати відповідні питання. Загальна процесуальна система наділяє автентичний документ, як правило, більшою достовірністю, з презумпцією фактів, що мали місце, чого не можна сказати про конкретний документ. У конституційній юрисдикції, особливо концентрованій, цей дисбаланс доказової сили пом'якшується. Питання, що розглядаються в ньому, мають високу політичну актуальність і суспільну широту, в якій саме публічний акт - закон - об'єкт оскарження. Вони не впливають на людей індивідуально (хоча б безпосередньо), але зачіпають, в цілому, всю спільність або, принаймні, певний соціальний сегмент. Не існує сторін, які відстоюють індивідуальні інтереси, хоча ефект неконституційності може вплинути на інтерсуб'єктивні відносини, тому вірно відстоювати безособовість аргументації в концентрованому контролі.

Законодавчої класифікації засобів доказування конституційної юрисдикції не існує. Передбачають доказову діяльність в концентрованому контролі, але простим способом в порівнянні із засобами, що використовуються в загальному процесі. Законодавча боязкість ускладнює систематизацію. Але, не з цієї причини, неможливо виявити можливі засоби доказування. Засоби доказування є визначальними для задоволення зацікавленості сторін у пошуку суб'єктивного судового захисту.

Ключові слова: докази, доказування, засоби доказування, конституційне судочинство, тлумачення права.

The absence of a legislative regime complicates the systematization of means of proof in constitutional jurisdiction. Meanwhile, the pure transposition of the traditional systematization of the means of proving general jurisdiction is a mistake, since there are means incompatible with the purpose of constitutional jurisdiction. Thus, it justifies the effort of classification due to constitutional jurisdiction based on current positive law and constitutional jurisprudence. Documentary evidence: it is used on a larger scale in arguing for the unconstitutionality of laws. Documentary confirmation can be produced at the initiative of a legitimate person, as well as by requisition of a constitutional judge, if he deems it necessary to clarify the relevant issues. The general procedural system gives an authentic document, as a rule, more credibility, with a presumption of facts that took place, which cannot be said about a specific document. In a constitutional jurisdiction, especially a concentrated one, this imbalance of evidentiary power is mitigated. The issues considered in it are of high political relevance and social breadth, in which the public act - the law - is the object of appeal. They do not affect people individually (at least directly), but affect, as a whole, the entire community or, at least, a certain social segment. There are no parties who defend individual interests, although the effect of unconstitutionality can affect intersubjective relations, so it is true to defend the impersonality of argumentation in concentrated control.

There is no legislative classification of means of proving constitutional jurisdiction. They provide for evidentiary activities in concentrated control, but in a simple way compared to the means used in the general process. Legislative timidity complicates systematization. But, not for this reason, it is impossible to identify possible means of proof. The means of proof are decisive for the satisfaction of the parties' interest in seeking subjective judicial protection.

Key words: evidence, proof, means of proof, constitutional proceedings, interpretation of law.

Докази в процесуальному праві, відповідає будь-який елемент, що сприяє формуванню у судді переконання щодо наявності того чи іншого факту, про який йде мова, що розглядається як такий, що має значення для врегулювання спору. Докази покликані продемонструвати правдивість чи ні фактів і переконати суддю. Вона має в якості об'єкта, отже, факти. Вони повинні бути актуальними, точними і такими, що підлягають перевірці, тобто вони повинні мати можливість впливати на рішення, бути по відношенню до конфлікту, визначатися і між сторонами немає згоди щодо них.

Засоби доказування - це інструменти, за допомогою яких можна довести факти, що мають відношення до процесу. За допомогою засобів доказування можна продемонструвати істинність в твердженнях з даного питання і важливого для вирішення справи.

Засоби доказування в конституційній юрисдикції порівняно з тими, що зазвичай використовуються в загальній юрисдикції, відрізняються: а) з точки зору формальності; б) щодо об'єкта; в) щодо мети.

Правові засоби доказування визначаються законом, є типовими засобами доказування.

Актуальними є процесуальні норми, визначені "тлумаченням юридичного права", саме тому вони є "правилами судового походження". Це "самотворення" регламенту

Конституційного Суду через його конституційний статус охоронця Конституції.

Нарешті, в звичайній юрисдикції докази використовуються з метою судового засудження фактів, викладених в дискурсі застосування права. Вони, таким чином, є окремими фактами, що визначаються часом і простором.

Засоби доказування є визначальними для задоволення зацікавленості сторін у пошуку суб'єктивного судового захисту.

Призначення засобів доказування в конституційній юрисдикції різне. Тут аналізується здатність "говорити" закон у конституційних питаннях, яка "[...] має тенденцію бути монополістичною, тобто створювати систему контролю, яка в довгостроковій перспективі пробує останнє слово в конституційних питаннях, і до того ж часто є унікальною".

Конституційна колізія часто обмежується (не)конституційністю законів, для яких аргумент прийняття рішення узгоджується з власними засобами доказування дискурсу не тільки застосування, але і обґрунтування, тобто переконання в правильності чи неправоті поведінки і законодавчого змісту. Потім демонстративне значення виходить за межі здатності перевірки процесуальної істинності минулих окремих фактів, воно також діє на позачасові законодавчі факти (родові), хоча і посиляючись на даний соціальний контекст, і майбутні факти (наслідки).

Суддя не може обмежитися типовими засобами доказування, його автономія обмежена параметром законності і його творчістю. Це свідчення, яке робить конституційний процес відкритим каналом доступу до даних, інформації, коротше кажучи, до конституційної реальності, обмеженої справою, і, разом з цим, робить рішення зближенням демократичної множинності, наукової точності, народного волевиявлення та колективних цілей.

Що стосується об'єкта, то загальна юрисдикція має справу з минулими окремими юридичними фактами. Що потрібно довести в інтерсуб'єктивному процесі, так це той факт, що стався, щоб потім шукати його нормативну відповідність. Вже в конституційній юрисдикції система інша.

Не заперечується, що тут є і факт доказування, при цьому, не в дискурсі застосування закону, а конституційної правомірності законодавчої поведінки і результату законодавчої реалізації при визначенні гіпотез, прогнозу і фактичних наслідків створюваного закону. Оскільки рішення є актом контролю конституційності, факт-доведення не обмежується окремими фактами, загальні та наслідкові факти також повинні бути доведені, особливо в матеріальній (не)конституційності.

Засоби, що приводять такого роду факти в конституційний процес, мають достатнє демонстративне або слідче значення для того, щоб діяти на переконання конституційного судді.

Загальна процесуальна система наділяє автентичний документ, як правило, більшою достовірністю, з презумпцією фактів, що мали місце, чого не можна сказати про конкретний документ. У конституційній юрисдикції, особливо концентрованої, цей дисбаланс доказової сили пом'якшується. Питання, що розглядаються в ньому, мають високу політичну актуальність і суспільну широту, в якій саме публічний акт - закон - об'єкт оскарження.

Вони не впливають на людей індивідуально (хоча б безпосередньо), але зачіпають, в цілому, всю спільність або, принаймні, певний соціальний сегмент. Не існує сторін, які відстоюють індивідуальні інтереси, хоча ефект неконституційності може вплинути на інтерсуб'єктивні відносини, тому вірно відстоювати безособовість аргументації в концентрованому контролі. Підстав для відстоювання суб'єктивних інтересів немає, лише тези про (не)конституційність. При цьому не може бути правилом приписувати більшу доказову силу документам тільки при розгляді предмета, який виготовив. Його доказове значення відділяється від продукту предмета для змісту. По-друге, на конституційного суддю не поширюється презумпція правдивості публічного документа, оскільки він керується максимальною доказовою ефективністю документа.

Експертні докази сумісні з перевіркою конституційності, особливо у випадках матеріальної неконституційності. Вона може здійснюватися в разі необхідності з'ясування питання або обставини факту, для чого конституційний суддя призначає комісію експертів (наприклад, Науково-консультативна рада Конституційного Суду України).

Необхідно враховувати особливості експертного доказу в об'єктивному процесі, оскільки він працює інакше, ніж експертиза в загальному процесі. Тут об'єкт випробування визначається необхідністю технічної та наукової інформації з конкретного випадку, що підлягає вирішенню. Потім він діє за юридичним фактом, що передує судовому процесу (ап'юрі).

Однак при збереженні сутності джерела фактичних доказів експертиза в об'єктивному процесі розрізня-

ється за підставою об'єкта і мети доказування. Об'єкт доказування в загальному процесі більш обмежений, він обмежується техніко-науковим пізнанням індивідуального факту, що впливає з конкретної справи, пов'язаної з інтерсуб'єктивними інтересами. Уже в конституційній юрисдикції експертиза використовується по-різному. Об'єкт ідентифікується відразу не індивідуальним фактом, а родовим фактом, що має значення при аналізі законодавчої дискреції, конституційність якого перевіряється; тобто факт, який не ототожнюється в часі і просторі, оскільки наділений об'єктивною гносеологією. Тим часом його доказування можливе лише шляхом експертизи окремих фактів, що мають відношення до ситуації застосування апостеріорі, а також консеквенціалістських фактів. Тоді в загальній юрисдикції експертні докази обмежуються відразу окремими фактами, оскільки доказові засоби спрямовані на фундамент дискурсу застосування закону. Вже в конституційній юрисдикції ґрунтується дискурс чинності закону.

Технічні докази свідчень не практикуються, в концентрованій конституційній юрисдикції, тільки комісією експертів, є інші юридичні діячі, а саме, *amicus curiae*, люди з досвідом і авторитетом у фактичній справі, що підлягає доказуванню, і звичайні люди. Свідчення *Amicus curiae* поширюються на юридичних осіб, які мають досвід і авторитет. Протягом багатьох років практика *amicus curiae* виявила множинність конституційного процесу, позитивний ефект від зміни процедури, але необхідні наслідки для результату самого конституційного конфлікту. Мало хто знає, що виступ *amicus curiae* є лише риторичним або впливовим учасником. Перший виявляє участь, яка не втручається в саме рішення, лише орієнтує суддю за напрямком громадської думки, часто навіть не приймається до рішення явно. Друга свідчить про найсильнішу результативність, здатна внести свій вклад безпосередньо в прийняте рішення. Показання включені до рішення. У цьому випадку *amicus curiae* є "випробуванням", оскільки його твердження включаються в рішення у вигляді доказових причин, щоб заповнити прогалину в фактичних знаннях, тобто поза межами права.

Рішення про перегляд конституційності, що посилається на факти, діє, у своєму обґрунтуванні, фактологічно-доказовими твердженнями. Це буде виправдано лише в тому випадку, якщо він об'єднає твердження, підкріплені нормативними та логічними правилами, достатніми для перевірки фактичних передумов.

Остаточне судове рішення буде обґрунтованим, якщо зміст прийняття рішення впливає з міцної основи не тільки нормативних передумов, а й раціонально контрольованих фактичних передумов. Доказова процедура забезпечує цю основу, і відрізняється різницею між актом прийняття рішення за фактами і змістом прийнятого рішення, який повинен інтегрувати зміст судового рішення конкретної справи (індивідуальне правило) [1].

Призначення доказів сприяє вдосконаленню аргументації в конституційній юрисдикції, оскільки демонструє, що дослідження фактичного змісту не є довільною діяльністю, а розвивається в рамках правових і раціональних норм. І ось доказ: інструмент, функціонально призначений для приведення до прийняття рішення раціональних критеріїв перевірки конституційно значущої дійсності.

Отже, засобами доказування є ті, за допомогою яких суддя дізнається про правдивість чи ні конкретної ситуації з метою формування свого переконання для вирішення справи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ferrer Beltrán, Jordi (2003): «Derecho a la prueba y racionalidad de las decisiones judiciales», en *Jueces para la democracia*, (N° 47), pp. 27-34